

Treća Sinoda biskupa, održana u Rimu od 27. rujna do 26. listopada 1974., raspravljala je o evangelizaciji suvremenog svijeta. Tema je usko povezana s liturgijom, jer liturgija ne samo »sadrži i mnoge pouke za vjerni puk« (SC 33), nego je ona i »vrhunac ka kojem teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga« (SC 10). Nije onda čudno da su se Sinodalni oci, raspravljajući o evangelizaciji, dotakli i mnogih liturgijskih pitanja.

Ovdje, informacije radi, donosimo relaciju prefekta Sv. kongregacije za bogoštovlje kojom je izvjestio Sinodu o nastojanjima te Kongregacije oko liturgijske obnove. Zatim, donosimo i misli nekih Sinodalnih otaca koje se odnose na pitanja liturgije. — Nap. ur.

I Z V J E Š T A J

O NAPORIMA I NASTOJANJIMA SV. KONGREGACIJE ZA BOGOŠTOVLJE SINODI BISKUPA 1974.

Sv. kongregacija za bogoštovlje, koju je 6. svibnja 1969. osnovao papa Pavao VI., nastavlja djelo započeto god. 1964. »Savjeta za provođenje u djelo Konstitucije o sv. liturgiji« prema normama koje je donio II. vatikanski sabor za obnovu liturgije.

Najmanja od rimskih Kongregacija jer, osim kardinala prefekta, nema više od deset činovnika (additos), dvadeset sedam članova između kardinala i biskupa te dvadeset konzultora. Uz to se rado služi suradnjom stručnjaka iz svih krajeva svijeta, posebno iz Nacionalnih komisija o liturgiji te iz Instituta o liturgiji i pastoralnom radu. Pomoću tih stručnjaka ona može doznati i promotriti odgovore, želje, nove zahtjeve raznih krajeva.

U sadašnjem trenutku Kongregacija ima obaviti poglavito dva zadatka: obnovu liturgijskih knjiga koju treba privesti kraju te pretresti i riješiti probleme koji nastaju iz novih zahtjeva.

I. Obnova liturgijskih knjiga

Mogli bismo kazati da se obnova liturgijskih knjiga privodi kraju. Očekuje se naime izdanje knjiga što slijede:

1. *Rimski pontifikal.* Objelodanjeni su svi obredi što se tiču osoba i što su se prije nalazili u prvom svesku pontifikala (sveti redovi, blagoslov opata, posveta djevica itd.).

Obredi koji se odnose na stvari i koji su se prije nalazili u drugom svesku pontifikala, npr. posveta crkve i oltara, bit će objelodanjeni do konca ove godine.

2. *Rimski obrednik*. Objelodanjeni su svi obredi za slavljenje sakramenta. Blagoslovine ili sakramentali, što su se nalazili u drugom svesku dosadašnjeg obrednika, bit će, ako Bog dade, objelodanjeni prvom polovinom 1975. godine, koja se sasvim približila. Kad se obavi pregled Rimskoga misala i obreda što se sada nalazi u Rimskom pontifikalu, ispitat će se kako treba svrstati građu i dat će se sugestije da se razni obredi mogu skupa sabrati u sveske koji će biti prikladni za uporabu pastirima, misionarima putnicima, biskupima.

3. *Martirologij*. Poslije četverogodišnjeg rada i ova se knjiga privodi kraju. Možemo se nadati da će iduće godine i ona biti poklonjena Crkvi. Ne smijemo ga nipošto shvatiti kao jednostavni izbor svetaca i blaženika nego kao zaista *liturgijsku* knjigu koja pruža svece i blaženike, povijesno potvrđene, i koje treba da štuje čitava Crkva upravo radi pastoralne koristi. *Rimski sanktoral* naime, probraniji i bogatiji od martirologija, izrađen je tako da će njegovo javno čitanje pružati duhovnu hranu.

4. *Ceremonijal biskupa*. Novo izdanje ove knjige ne smije se smatrati običnim promptuarijem ceremonija. Za svaki pojedini obred bit će donošen kratki tumač gledom na njegov smisao i pastoralna načela koja su stavljena na početku. To će biti Rimski ceremonijal koji će obnovljenu liturgiju resiti poput krune.

5. *Knjiga molitava*. Postat će umjereni i pažljivi vodič pobožnih vježbi koje završavaju ili pripremaju liturgijski čin. Da pobožne vježbe sačuvaju potpunu valjanost, nužno je da se ravnaju liturgijskim normama, popunjujući ih a ne zanemarujući ih ili im se protiveći.

Što se tiče pobožnosti prema Bl. Dj. Mariji, nalazi se sjajan primjer u novijem Apostolskom pobudnom govoru (Adhortatio) o pravilnom obavljanju kulta Bl. Dj. Marije i unapređenju »Marijanskog kulta«. Istim putem treba krenuti i gledom na pobožnost prema klanjanja vrijednoj Kristovoj osobi: »Križni put« kao promatranje Gospodinove Muke; pobožnost prema Presv. Srcu Isusovu, Predragocjenoj Krvi Gospodinovoj, Svetom imenu Isusovu.

Knjiga molitava napomenut će poglavito norme na korist Biskupskih konferencija i biskupa.

II. Provođenje u djelo liturgijske obnove

Ne smije se nipošto reći da je obnova liturgije postigla svoj cilj izdavanjem novih knjiga. Iskrsavaju novi problemi, jasnije izbijaju na vidjelo zahtjevi naroda kao i usklađivanje između načina govora liturgijskih tekstova i našega vremena. Sve je to, čini se, sasvim potrebno pažljivo promatrati.

Prošle je godine Kongregacija za bogoštovlje, kao nadopunu Opće uredbe Rimskog misala, objelodanila »Direktorij za mise s djecom« koji je posvuda primljen s odobrenjem, posebno s onih koji vode brigu o katehezi djece i koji ih upućuju kako će sudjelovati u misi. Tom Direktoriju trebat će dodati pomagala gledom na liturgijske tekstove, prikladne za djecu, posebno pak Euharistijske molitve.

Stvaranje novih tekstova za liturgijska slavlja sa strane pojedinaca često je ovih posljednjih godina bilo uzrokom straha i pometnje, i još se tu i tamo osjeća, uz pogibli što ih sobom nosi gledom na čistoću i cjelovitost vjere, izražene liturgijskim molitvama, za jedinstvo Crkve, dijecezanske i poće. O ovom se problemu raspravljalo na dugo i široko, posebno s obzirom na liturgijske molitve. Napokon je okružnim pismom od 27. svibnja 1973. izdana odluka, nakon obavljenih savjetovanja s drugim uredima Rimske kurije, predsjednicima Biskupskih konferencija o Euharistijskim molitvama. Prema onom što je izneseno u tom pismu neke su Biskupske konferencije zatražile posebnu Euharistijsku molitvu za sasvim posebne prigode ili okolnosti. Drugdje su pripremljene nove molitve, osim onih u Rimskom misalu. Sve to naša Kongregacija uzimlje u razmatranje s punom odgovornošću.

Povrh toga, između nacionalnih liturgijskih komisija, koje marljivo rade, sada se pretresaju dva pitanja koja nam se čine od velike važnosti i koja želim iznijeti pred vas.

a) Slavlja pod predsjedanjem laika

Premnoge se kršćanske zajednice nalaze u »dijaspori«, a mnoge u Latinskoj Americi, Aziji, Africi, također i u nekim krajevima Evrope, nemaju redovito svećenika. U mnogo slučajeva svećenik može posjetiti takve zajednice samo rijetko, jedanput ili dvaput godišnje.

Među teže i hitnije zadatke i brige biskupa koji trpe od nestašice svećenika treba staviti ovo: potrebu naime da se nastoji svim sredstvima da ne ostanu bez dušobrižništva one zajednice koje redovito nemaju svećenika. Takvim zajednicama treba dati prigodu da se sakupe na obavljanje zajedničke molitve, da slušaju Božju riječ, da prime sv. pričest, osobito u nedjelju, pod predsjedanjem nekog vjernika, redovničkog ili katehiste koji je primio od biskupa punomoć da vodi brigu oko dotične zajednice. U raznim krajevima to se počelo uvoditi, prave se pokušaji. Najčešće pak, na žalost, ne radi se ništa pa vjera polako gasne. Drugdje se prave neprikladni pokušaji, uz pogibao da vjernici pobrkaju sakramentalno i nesakramentalno slavljenje, Euharistiju i jednostavnu zahvalu. Stoga smo to pitanje prdvrkli pažljivom promatranju sa svih gledišta. Ispituju se pothvati što se već vrše, te imamo veliko uvjerenje da će se biskupima dati neka općenitija pastoralna i liturgijska načela, napomene i primjeri za obavljanje slavlja u zajednicama pod predsjedanjem nekog laika.

b) Sredstva društvenog saobraćaja ili »audiovizuelna« sredstva u liturgiji

Sredstva društvenog saobraćaja danas prožimlju čitavo društvo, a predviđa se da će biti upotrebljavana još više idućih godina. Ovu činjenicu Crkva ne smije zaboraviti. Naprotiv, ona mora razmotriti koliko ta sredstva pokreću ljudskim dušama tako da se sama pouka preko audiovizuelnih sredstava prima više nego usmenim ili pismenim podavanjem. Zato o njima treba raspraviti ne samo stoga što mogu biti od pomoći u katehetskoj pouci, posebno kod zajednica koje su oskudnije sa svećenicima, nego i zato što ih nije moguće zanemariti.

Ima molbi i pokusa s obzirom na upotrebu audiovizuelnih sredstava u samim liturgijskim slavljinama, dok se skoro kod svih naroda vrše prijenosi liturgijskih čina, posebno mise putem radija i televizije.

I o ovom problemu treba pažljivo promotriti i podvrći ispitu naše Kongregacije.

III. Prilagodba

Knjige obnovljene liturgije pružaju temeljnu strukturu liturgijskih čina Rimskog obreda. No unutar ovoga »substancijalnog jedinstva« sama liturg. Konstitucija pripušta da se otvori put »zakonitim raznolikostima i prilagodbama za razne skupine, krajeve, narode, posebno u misijama« (39), prema svojstvima, ćudi, nadarenosti uma raznih naroda i osoba. To je vrlo potrebno i da liturgija zaista dirne duhove i pomogne im da učestvuju u Kristovom pashalnom misteriju i da se suobličje Kristu. To je glaviti program pastoralne liturgije poslije obavljene obnove liturgijskih knjiga. Ipak, dok s jedne strane treba dobrohotno razmotriti, dapače promicati, narav, predaje, običaje raznih plemena i naroda, s druge strane valja izbjegavati pogibli partikularizma ili subjektivizma, sve ono što se napretkom kulture mijenja ili što se neraskidivom vezom lako poveže sa sujevjerjem ili zabludama, ili što se ne podudara s biti pravog i autentičnog liturgijskog duha. Kongregacija za bogoštovlje sebi stavlja u zadatak da o ovoj stvari raspravi s Biskupskim konferencijama, promičući pravu i autentičnu prilagodbu koja ujedno osluškuje i zahtjeve naroda te čuva strukturu liturgijskih knjiga i predaju Crkve.

IV. Dublja liturgijska pouka

U svim se narodima živo radi na pripremanju pučkih tumača liturgijskih knjiga kao najnužnijim pomagalima za učešće vjernika u liturgijskom činu. U ovom djelu mnogo su se trudili liturgijske komisije i stručnjaci. Počesto su podnesene ne male žrtve i velike poteškoće, koje

jasno pokazuju životnu snagu Crkve. Pastoralna djelatnost odvija se sve više i više oko liturgije, koja u nekim krajevima ostaje skoro jedina prigoda susreta s kršćanskom zajednicom i pružanja katehetske pouke. No promjene u liturgiji, kako je rečeno već na samom početku, nisu dovoljne. Potrebno je da se dublje steče osjećaj slavlja, zajednice, učešća, i da se poveća poznavanje obreda i molitava. Samo onda kad se liturgijska slavlja, posebno sakramenti, pripreme sa svom brižljivošću i k njima se vjernici privedu kao nekim katehumenatom liturgijska obnova čuva svoju životnu snagu i rađa pravim plodovima kršćanskog života i svetosti. Stoga treba neprestano promicati liturgijsku pouku svećenika i vjernika, zborova ministranata, pjevača kao i akolita i čitača. Nije od manje važnosti i posao stručnjaka da se u svim krajevima izradi poklad (patrimonium) himana i pjesama kojima se zajednica lakše napaja kršćanskim istinama i privodi k liturgijskom sudjelovanju.

Neki su liturgijski pokušaji učinjeni po vlastitom nahođenju, nepravilni pa se ne mogu odobriti. Ipak se oni tu i tamo prave i ponekad više nego li je dozvoljeno šire i povećavaju. To vrlo često biva zbog toga što se liturgijske knjige u svoj svojoj širini ne poznaju ili stoga što još nisu provedene u djelo i s druge strane zbog nekog odbijanja i sporosti da se liturgijska obnova potpuno i pravilno provede. Jedan i drugi način djelovanja treba prosuditi negativno. Ne samo da treba prekoriti one koji svojevolumino i suviše idu naprijed protiv ili mimo liturgijskih zakona, nego i one koji napadaju liturgijsku obnovu, navodeći isprazne, čak lažne razloge. To vrijedi osobito za one koji smionu tvrde da je zakonito ne prihvatiti novi Rimski misal i da se može celebrirati misa s narodom prema Tridentinskoj formi koju je odredio sv. Pio V., što je sasvim suprotno odredbama Apostolske konstitucije pape Pavla VI. i Biskupske konferencije. Tim više što oni koji se protive novom misalu, da obrane svoju tezu, usuđuju se podizati optužbe protiv samog Vrhovnog svećenika te iznose lažna tumačenja liturgijskih dokumenata i tekstova čime se uznemiruje kršćanska zajednica.

Misal Pavla VI. iznosi cjelovitu vjeru Crkve s obzirom na misu. Tradicionalna se nauka jasno izlaže u Apostolskoj konstituciji, u predgovoru, u Općoj uredbi što prethodi misal. Jasno se tvrdi da je žrtva Križa spomen Gospodinove smrti i uskrsnuća, sveta gozba. Sve to treba imati pred očima u katehetskoj pouci da se upozna što Crkva čini, iako to izražava na razne načine.

Tuže se npr. da se u novim Euharistijskim molitvama ne izražava žrtveni karakter Euharistije. Čini se da treba reći kako one to jasnije izražavaju nego li Rimski kanon. Ta vrhunac Euharistijske molitve su riječi ustanovljenja, jer svećenik u najuzvišenijem smislu radi u Kristovoj osobi. Tim se »riječima i činima obavlja Kristova žrtva, koju je sam Krist ustanovio na Posljednjoj večeri, kad je prinio svoje tijelo i krv pod prilizama kruha i vina . . . « (OURM, br. 55d). Po riječima samoga Krista

izražava se i žrtveni karakter slavlja: Tijelo je naime »koje će se za vas predati« — riječi nadodane od Novog misala i »krv koja će se prolići za vas i za mnoge«.

Žrtveni karakter Euharistije izražava se također i spomenom prikazanja, koji ima u svim Euharistijskim molitvama »kojim Crkva u tom istom spominjanju, naročito ovdje i sada sabrana, prikazuje neokaljanu žrtvu Ocu u Duhu Svetom« (OURM, br. 55 f).

Ali ako se traži nešto još više, svratimo pažnju na izražene riječi novih Euharistijskih molitava:

II. Euharistijska molitva: »Sjećajući se ... prinosimo kruh života i kalež spasenja.«

III. Euharistijska molitva: »Prinosimo ti ... ovu žrtvu živu i svetu...«

IV. Euharistijska molitva: »Prinosimo ti njegovo tijelo i krv, žrtvu tebi ugodnu i svemu svijetu spasonosnu.«

Te su riječi zaista jasnije pod ovim vidom nego li riječi Rimskog kanona.

Zaključak

Srednji put kojim ide Kongregacija za bogoštovlje, da se postupno odvija prelaz na obnovljenu liturgiju prema slovu i duhu liturgijskih knjuga i liturg. Konstitucije, predlaže se i biskupima. Stoga su u prvom redu odgovorni oni koji su »glavni djelitelji Božjih tajni, a isto tako i vođe, promicatelji i čuvari svega liturgijskog života u Crkvi koja im je povjerena« (CD, br. 15). Njihova je dužnost da vode, upravljaju, ponekad ukore, a uvijek objašnjavaju u trajnoj i jasnoj katehezi smisao liturgijskog čina, da potiču na slavlja koja treba dostojno obavljati i koja odgovaraju pravilnoj obnovi te pruže primjer u slavljinama kojima sami predsjedaju. Povrh toga, njihova je dužnost da promiču proučavanje i istraživanje načina na koji će se u biskupiji razvijati liturgijski život, o potrebama i pravim zahtjevima vjernika i o prikladnijem načinu da im pomognu.

Na taj način po liturgiji koja se pravilno obavlja, kojom se poglavito izražava prava vjera Crkve i prema kojoj se staju osjećaji, želje, radosti i boli, naponi i neuspjeli pokušaji vrši se obnova kršćanskoga života, te su vjernici napojeni Kristovim misterijem, kadri taj isti misterij proživljavati i izvana izražavati.

Crkva naime sebi postavlja za cilj da naviješta Boga živoga i onoga koga je on poslao za spas svijetu Isusa Krista da ljudi uza nj prijanjaju iskrenom vjerom. No Krist je poslao apostole ne samo da propovijedaju evanđelje već također da izvršuju djelo spasenja što su ga naviještali po žrtvi i sakramentima, što je središte cijelog liturgijskog života (usp. SC, br. 6). Evangelizacija teži za tim da se vjernici po krštenju preporode u

Krista i da se saberu u jedan narod (usp. AG, br. 15) i da se tako privedu kako bi svoj rad i sve stvorene stvari prinijeli s Kristom Ocu u euharistijskoj žrtvi koja je vrelo i vrhunac cijele evangelizacije (PO, br. 5). Evangelizacija se nužno povezuje s liturgijom. Inače ona neće potpuno postići svoga cilja. Evandeoskim naime naviještanjem treba ljude privoditi k vjeri i sakramentima spasenja, a s druge strane, podijeljivanje sakramenata traži propovijedanje riječi. To se jasno vidi u svim obredima obnovljene liturgije u kojima se prisno združuju slavljenje riječi i slavljenje sakramenata tvoreći jedan čin bogoštovlja.

»Notitiae« 99 (1974) 355—362.

Jakov Robert kard. Knox, prefekt

SINODALNI OCI O LITURGIJI

Posljednja Sinoda biskupa u Rimu, koja je raspravljala o evangelizaciji u suvremenom svijetu, tj. kako navjestiti Evanđelje suvremenom čovjeku, kako Crkvu učiniti vidljivijom, otvorenijom, pristupačnijom i današnjem društvu prihvatljivijom, dotakla se i nekih liturgijskih pitanja, premda liturgija *ex professo* nije bila tema sinodalnih otaca. Evanđelje je upravljeno svim ljudima i svim vremenima, a Crkva je od svog Božanskog utemeljitelja primila u baštinu da tu poruku spasenja prenosi, širi i naviješta kako bi doprla do svakog čovjeka, da svaka generacija u Evanđelju nađe osmišljenje svoga života, osmišljenje utemeljeno na Kristu, izvoru spasenja i konačnoj svrsi čovjeka. Većini sinodalnih otaca bilo je jasno da to Crkva neće moći ostvariti niti ispuniti Kristovu želju bez liturgije, liturgije koja je ne samo obnovljena, nego i prilagođena pojedinim narodima, kulturama, civilizacijama i načinima mišljenja.

Ovdje ćemo se panoramično osvrnuti na neke intervente Sinodalnih otaca u kojima je dotaknuta liturgijska problematika koja je usko povezana s navještanjem Evanđelja suvremenom čovjeku. Ovo što ćemo reći bila je, više-manje, misao većine otaca.

Alojzije Lorscheider, nadbiskup Fortlance u Brazilu, u svojoj panorami života Crkve od zadnje Sinode biskupa, u kojoj je dao opći prikaz života Crkve i problema evangelizacije u novim prilikama, dosta se osvrnuo na liturgiju kao nužan uvjet uspjeha evangelizacije. Liturgijska obnova služi boljem naviještanju Evanđelja. Posebno to dolazi do izražaja kod sakramenata kršćanske inicijacije i sakramenta ženidbe. Kako će se kršćanstvo inkarnirati u različite kulture mnogo zavisi od liturgijskog slavlja. Živi jezik je doprinio baljem razumijevanju liturgije i aktivnijem sudjelovanju vjernika, ali s tim nije sve riješeno. Narodi koji govore isti jezik, jednako se ne izražavaju i pojedine izraze različito shvaćaju. Način mišljenja jedne kulture ne odgovara načinu mišljenja

kulture drugog naroda. Kod nekih kultura dominira racionalni i logični aspekt, dok kod drugih je više imaginativni koji svoje korjenje ima u intuiciji, koja se opet temelji na afektivnosti. Strukture naroda su različite. Jedni misle silogizmima, drugi izražavaju svoju misao slikama, znakovima i simbolima. Nije se onda čuditi, kaže Lorscheider, ako je liturgijska, katehetska i pastoralna djelatnost različita, jer je prilagođena mentalitetu dotičnih naroda. Vjerski život se saopćava i izražava na razne načine, a svi se opet mogu uskladiti s Božjom objavom. Prema njemu, liturgija može biti još korisnija apostolskom djelovanju Crkve, samo ako se pojedinim krajevima dade veća kreativna mogućnost i gipkost u liturgiji, da više odgovara naravi dotičnog kraja i naroda.

Mons. Jakov Sangu, biskup iz Tanzanije, u svojoj relaciji o životu Crkve u Africi, osvrćući se na principe pape Pavla VI. koje je dao u svom govoru u Kampali 31. VII 1969., naglasio je da Crkva mora usvojiti one dobre elemente koji su sačuvani i nalaze se kod pojedinih afričkih naroda i njih unositi u liturgiju, kako bi tajne kršćanskog života bile lakše shvaćene i prihvaćene. Tako bi liturgija pomalo postala dio toga naroda. Osim toga, Crkva u Africi osjeća sve veću potrebu većeg učešća laika u životu Crkve, učešća u onim stvarima, pa i u sakramentima, koji ne zahtijevaju svećenički red.

Kardinal Josip Cordeire, nadbiskup Karačija (Pakistan), založio se za što veću slobodu eksperimentiranja u liturgiji kako bi se što bolje prilagodila naravi svakog naroda. Sekularizacija, veli on, sve više prodire i zahvaća različite slojeve ljudi. Ipak je u mnogim predjelima atmosfera još uvijek religiozna i pogodna za molitvu. Upravo zato liturgijska obnova mora biti takva da održava način života dotičnog naroda, kako bi se izbjegla nesuglasnost između života i vjere. Izbjegavati samo pojmovno prikazivanje vjere, a više pokazivati njezin dinamički aspekt i uklapanje u konkretne teške situacije.

Mons. E. Carter, nadbiskup Kingstona (Kanada), priznaje da je danas zaista ublažena zabrana koja se odnosila na »communicatio in sacris«. Zato se i vrši ponekad zajedničko slavljenje svetih čina, pa i Euharistije, između katolika i nekatolika. Ipak je tražio da se dokine zabrana po kojoj nekatolicima nije dopušteno da čitaju biblijske odlomke za vrijeme sv. mise. On ima u vidu svoju zemlju i kršćanske zajednice koje u njoj djeluju. Naime, ekumenski duh i jedinstvo kršćanskih Crkava lakše je ostvariti na partikularnom planu nego na sveopćem. Ekumenizam je u uskoj vezi s potrebom da se kršćanstvo uklapa u pojedine kulture i narode kako bi se Krist, koji se propovijeda, mogao inkarnirati u pojedine kulture.

Mons. Kuo, titularni nadbiskup Salamine, istakao je činjenicu da je već stoljećima kršćanstvo prisutno u Kini. Ipak nakon toliko stoljeća evangelizacije i misionarskog djelovanja, tek neznatni postotak pučanstva prihvatilo je i upoznalo Krista. Uzrok neuspjeha u evangelizaciji kineskog stanovništva vidi on najviše u obredima koji su katoličku Cr-

kvu učinili stranim tijelom. Da se danas ne bi upalo u iste pogreške i izvrglo neuspjehu daljnje propovijedanja radosne vijesti, potrebna je veća slobada u prilagođavanju, modificiranju i unašanju u liturgiju nekih narodnih obreda i molitava. Time će liturgija postati didaktičko i pastoralno sredstvo upoznavanja kršćanskog pogleda na svijet i više odgovoriti zahtjevima i naravi samog naroda. Slično je i s prijevodom svetih tekstova. Ne smiju biti previše literalni i samo odražavati vrijeme u kojima su pisani, nego prevedeni na način da ih kineski čovjek shvati. Na taj bi način liturgija sigurno više doprinjela evangelizaciji kineskog stanovništva.

P. Remebert Weakland, vrhovni opat benediktinaca, naglasio je kako je obnova liturgije, koju je pokrenuo II. vatikanski sabor, mnogo doprinijela samoj obnovi Crkve. Međutim, ta obnova je u nekim predjelima i ambijentima nametnuta, ne prihvaćena, zbog nedovoljne pripreme klera i vjernika. Biblijsko znanje naime i priprema vjernika nije na nivou bogastva koje je sadržano u svetim tekstovima koje donosi obnovljeni Obred Mise. Vjernike treba poučavati da mogu crpsti što veću korist iz Biblije. Nadalje, trebalo je inzistirati da svaka kultura, svaka zajednica, nađe u liturgiji adekvatan izražaj. Pri tom opet treba voditi računa, što je veoma važno, da svaka zajednica bude u jedinstvu s čitavom Crkvom i da jedinstvo vjere ne bude oslabljeno raznolikošću vanjskog izražaja. Problem je Crkve danas naći pravilan odnos između liturgije, koja je svojstvena čitavoj Crkvi, i potreba pojedinih zajednica ili naroda. Svaka zajednica i u liturgiji mora pokazati da je u jedinstvu vjere i ljubavi.

Prema *P. Remebertu*, budućnost liturgijske obnove, ako želi biti produbljivanje vjere i služiti evangelizaciji svijeta, mora uključiti slijedeće:

1. Prihvaćanje jednog zdravog pluralizma u načinu mišljenja i izražavanja u jedinstvu vjere. Da bi se sačuvalo to jedinstvo, koje je nužno Crkvi, neminovna je uloga Sv. kongregacije za bogoštovlje. Što je naime veći pluralizam u mišljenju, to je potrebniji jedan centar jedinstva.

2. Formacija svih, klera i vjernika, za dublje shvaćanje liturgije. Samo tako će se ostvariti želja Koncila i liturgija će postati duhovni izvor čitavog djelovanja Crkve.

3. Stalno nastojati da se uzdrži suradnja između liturgijske molitve i življenog Evanđelja. Tako će se zajednica obnoviti i Evanđelje ući u svagdašnji život.

Na Sinodi je isticana važnost sakramenata i sakramentalnog života u evangelizaciji svijeta, bilo da se nastavlja spasiteljsko Kristovo djelo, bilo da se vjernicima pruža prigoda za oživljavanje vlastite vjere. I kler mora hraniti svoj unutarnji život sakramentima. *Kardinal M. Gonzales Martin*, nadbiskup Toleda, kaže da opadanje žara u evangelizaciji treba pripisati manjoj cijeni sakramentalnog života od strane svećenika i laika koji su se posvetili apostolatu. To se na poseban način odnosi na sakra-

menat ispovijedi, koji je u stalnom opadanju. Slično je govorio i *kardinal Jubany Arnau*, nadbiskup Barcelone. Evangelizacija nalazi svoj najčvršći oslonac u liturgiji, u sakramentima. Mnogi svećenici naprosto vide za preku evangelizacije, ako se svećenik posveti dijeljenju sakramenata. Zato on zahtijeva da Sinoda jasno rekne da je liturgija u pravom smislu evangelizacija, izvor i vrhunac tog djelovanja.

Bez unutarnjeg života i molitve evangelizacija je bezuspješna, sterilna. Poticati inicijativu molitve, bilo privatne bilo liturگیjske, pučke pobožnosti, čitanje Biblije, osnovna je stvar u evangelizaciji. Svećenici i redovnici moraju u tome prednjačiti svojim primjerom. To je bio sadržaj izvještaja jedne od grupe engleskog jezičnog područja.

Bilo je i onih koji su govorili kako je liturگیjska obnova kod tolikih kršćana izazvala teške krize, posebno da škodi kršćanskom životu samovoljno uvođenje novotarija u liturgiju.

Mons. H. D. Rosario, nadbiskup iz Indije, naglasio je kako bi trebalo da se u novom Obredu Mise jače istakne značenje žrtve, jer bi to bilo mnogo prihvatljivije za one koji iz animizma pristupaju kršćanstvu. Biskupske konferencije morale bi imati više vlasti za uvođenje u liturgiju značajnijih lokalnih obreda koji nisu u suprotnosti s Evandjeljem.

Pojedini biskupi iz »Treceg svijeta«, koji nemaju dovoljno svećenika zbog čega kršćanske zajednice dugo ostanu bez Euharistije, tražili su da se, nakon prikladne formacije i izobrazbe, rede katehisti i animatori kršćanskih zajednica kako bi narod što češće mogao prisustovati liturگیjskom euharistijskom slavlju.

Iz ovoga što smo iznijeli, kao i iz drugih sličnih izjava na Sinodi sa strane pojedinih biskupa, jasno se vidi da je uska veza između liturگیje i evangelizacije. Sinoda biskupa, raspravljajući o evangelizaciji, nije mogla a da ne naglasi i liturgiju kao važan faktor u životu Crkve i njezinu djelovanju u današnjem svijetu. Liturgija je ne samo važan faktor u životu Crkve nego Crkva od nje i živi, jer se po njoj na najuzvišeniji način susreće s Kristom kojeg treba pokazati i očitovati svijetu.

Priredio: O. Luka Livaja